

MITROPOLITUL ANTIM IVIREANUL ȘI ÎNVĂȚĂTURA SA DESPRE CEI ADORMIȚI. CONSIDERAȚII ESHATOLOGICE ȘI EXEGETICE ASUPRA OMILIILOR FUNEBRE

VASILE ROJNEAC

Abstract:

In this research we aim to approach and analyze the teaching of Metropolitan's of Wallachia, Antim Ivireanul (1650-1716), about those who are asleep. His teaching is exposed in the four funeral homilies, found in his Didaches: „*Word of teaching at the funeral of the glorified man*”, „*Word of teaching again of the glorification of the man*”, „*Word of teaching over the dead man*” and „*Teaching for the memorial service*”. In this endeavor we will resort to an exegetic analysis of the texts, highlighting his theological reflections upon eschatology and the state of souls after death. The theology of the Metropolitan Antim Ivireanul accurately expresses the teaching of the Orthodox Church, left to us by our Lord Jesus Christ and preached by the Holy Apostles and their descendants.

Keywords: *Antim Ivireanul, Didaches, life, death, funeral, memorial service, heaven, hell, redemption, doom, canonization.*

Introducere

Între cele mai de seamă personalități care au activat în sânul Bisericii Ortodoxe Române la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea, se numără și marele cărturar și teolog Antim Ivireanul (1650-1716), Episcop de Râmnic (1705) și, mai apoi, Mitropolit al Țării Românești (1708)¹, care și-a desfășurat activitatea didactică și teologică în timpul domnitorilor Constantin Brâncoveanu (1688-1714), Ștefan Cantacuzino (1714-1716) și Nicolae Mavrocordat (1715-1716)².

¹ NICULAE ȘERBĂNESCU, „Mitropoliții Ungrovlahiei”, în *Biserica Ortodoxă Română*, LXXVII (1959), nr. 7-10, pp. 785-787.

² Lucrări mai importante cu privire la viața și activitatea Mitropolitului Antim Ivireanul, recomandăm: MIRCEA PĂCURARIU, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Manual pentru Seminariile Teologice Liceale,

Între multele preocupări ale Mitropolitului Antim Ivireanul s-a numărat și predica, prin care a contribuit substanțial la zidirea duhovnicească a credincioșilor săi. Până astăzi, *Didahiile* sau *Predicile* sale reprezintă un izvor nesecat de învățături teologice, care dau mărturie despre erudiția și formarea duhovnicească a acestui prestigios ierarh al Țării Românești. *Didahiile* Mitropolitului Antim Ivireanul conțin 28 de predici la diferite duminici și sărbători bisericești și un număr de 7 cuvântări ocazionale, rostite în sărbătorile mari, în bisericile din Târgoviște și din București³. Întreaga lucrare a rămas în formă de manuscris, fiind tipărită după moartea sa în diferite ediții⁴. Potrivit conținutului, „cele două linii axiale ale *Didahiilor* lui Antim, sunt: apropierea de Dumnezeu prin cultură și promovarea unui cod social centrat pe morala creștină”⁵.

Învățătura Mitropolitului Antim Ivireanul despre cei adormiți

Reflecțiile teologice cu privire la moarte și la cei adormiți ale Mitropolitului Antim Ivireanul, se regăsesc în cele trei cuvântări funebre: „*Cuvânt de învățătură la pogrebania omului prestăvit*”, „*Cuvânt de învățătură iară la prestăvirea omului*”, „*Cuvânt de învățătură asu-*

Ediția a V-a, București, Editura Sophia, 2000, pp. 220-221; ION IONESCU, „Pătimirea Mitropolitului Antim Ivireanul”, în vol. *Sfinți Români și apărători ai legii strămoșești*, Lucrare alcătuită din încredințarea Sfântului Sinod sub directa purtare de grijă a Înalt Prea Sfințitului Nestor, Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1987, pp. 648-651; ALEXANDRU MORARU, *Dicționarul ierarhilor români și străini slujitori ai credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române*, Volum publicat din inițiativa și cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, București, Editura Basilica, 2015, pp. 30-32; MIRCEA PĂCURARIU, *Dicționarul Teologilor Români*, Ediția a III-a, Sibiu, Editura Andreiana, 2014, pp. 321-322; MIHAI RĂDULESCU, *Antim Ivireanul – învățător, scriitor, personaj*, București, Editura Ramida, 1997, 99 p.; NICOLAE DOBRESCU, *Viața și faptele lui Antim Ivireanul, Mitropolitul Ungrovlahiei*, București, Institutul de Arte Grafice C. Sfetea, 1910, 120 p.; GABRIEL POPESCU, „Mitropolitul Ungrovlahiei Antim Ivireanul, cărmuitor bisericesc și propovăduitor al Evangheliei”, în *Studii Teologice*, XX (1969), nr. 1-2, pp. 5-97; TEODOR BODOGAE, „Personalitatea Mitropolitului Antim Ivireanul”, în *Mitropolia Banatului*, XVI (1966), nr. 7-9, pp. 467-482; ȘTEFAN DINULESCU, *Viața și activitatea Mitropolitului Țării Românești Antim Ivireanul*, Cernăuți, 1886, 100 p. (extras din revista „Candela” de la Cernăuți).

³ DOREL MAN, *Didahiile. Norme de educație și pastorație*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2001, p. 80; ALEXANDRU MORARU, *Dicționarul ierarhilor români și străini slujitori ai credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române...*, p. 31.

⁴ Edițiile *Didahiilor*: Ioan Bianu (1886), Constantin Erbiceanu (1886) - ambele ediții au atașat și biografia mitropolitului Antim Ivireanul, realizată de către episcopul Melchisedec Ștefănescu; Nicolae Iorga (1911). Cele mai reușite ediții au fost realizate de către Gabriel Ștrempel: ANTIM IVIREANUL, *Predici*, Ediție critică, studiu introductiv și glosar, București, Editura Minerva, 1962, 322 p.; ANTIM IVIREANUL, *Opere*, Ediție critică și studiu introductiv de Gabriel Ștrempel, București, Editura Minerva, 1972, 479 p.; ANTIM IVIREANUL, *Scrieri*, Ediție îngrijită de Mihail Stanciu și Gabriel Ștrempel, București, Editura BASILICA a Patriarhiei Române, 2011, 212 p.

⁵ DOREL MAN, *Didahiile. Norme de educație...*, p. 77.

pra omului mort”, dar și într-o predică rostită la un parastas, intitulată: „*Învățătură când se face parastas*”, toate făcând parte din corpusul ce alcătuiește lucrarea „*Didahiile*”⁶. Cele patru omilii cu caracter funebru ni-l prezintă pe Mitropolitul Antim Ivireanul în ipostaza de păstor sufletesc, care își înconjoară cu dragoste, compasiune și devotament credincioșii, atât în viața aceasta trecătoare, cât și în clipa despărțirii sufletului de trup, moment crucial în viața fiecărui creștin. Cuvintele sale rostite la căpătâiul unor credincioși adormiți sunt dătătoare de speranță și de mângâiere, având menirea să liniștească și să micșoreze suferința celor care au pierdut o persoană apropiată, dar și să-i întărească în credință pe cei care participau la slujba de înmormântare.

Mitropolitul Antim nu privește moartea ca o nimicire totală sau ca o trecere în neființă a persoanei celui decedat. Dimpotrivă, pentru cel credincios, care și-a pus nădejdea în Domnul nostru Iisus Hristos și care s-a străduit să păzească poruncile Lui, „moartea este începutul vieții celei fericite”⁷, devenind astfel „mântuitoare”⁸, dar numai pentru cei care au trăit cu nădejdea Învierii și au rămas credincioși. Reflectând asupra condiției umane, Mitropolitul Antim Ivireanul afirmă că fiecare creștin se naște de trei ori sau parcurge trei etape până să ajungă la viața cea mântuitoare și fericită. Prima etapă este *nașterea biologică* din părinții cei trupești, a doua etapă este *nașterea duhovnicească* prin Sfântul Botez, iar a treia etapă este *nașterea mântuitoare* prin moarte sau adormire:

„Deci nașterea cea trupească este aceea ce se naște neștine trupește, din tată și din mumă, precum o vedem aceasta totdeauna nu numai la oameni, ci și la dobitoace, și pentru aceasta să numește naștere trupească, precum zice și Domnul Hristos: «că ce este născut din trup, trup este» [In. 3, 6]. A doua naștere este cea duhovnicească și nu este la toți oamenii, ci numai la cei ce s-au născut duhovnicește din baia Sfântului Botez, pentru care iarăși aceasta și Hristos zice cătră ucenicul cel ascuns, cătră Nicodim: «De nu să va naște neștine din apă și din Duh, nu va putea să intre întru împărăția ceriului» [In. 3, 5]. Iar a treia naștere ce am zis că este mântuitoare, este aceasta ce zice dreptul Iov: cum că este tată moartea [Iov 17, 14], pentru că, precum la nașterea cea dintâi trupească, născându-să omul iese dintru întunecatele închisori ale pântecelui maicii sale și vede strălucita lumina soarelui, și precum la a doua naștere a baiei cei duhovnicești a Sfântului Botez iese omul dintru întunericul necredinții și vine la lumina cunoștinții de Dumnezeu, strălucindu-se și luminându-se dintru lumina cea cu trei

⁶ ANTIM IVIREANUL, *Predici*, Cu o prefață și indice de cuvinte de Petre V. Haneș, București, Editura Minerva, 1915, pp. 213-224. Facem mențiunea că vom cita în continuare numai din această ediție.

⁷ ANTIM IVIREANUL, *Cuvânt de învățătură asupra omului mort*, p. 221.

⁸ ANTIM IVIREANUL, *Cuvânt de învățătură la pogrebania omului prestăvit*, p. 215.

străluciri a Sfintei Troițe; același chip și la nașterea cea de a treia, care este mântuitoare, să naște sufletul omului și iese dintru întunericul și tina trupului, ca dintr-o pușcărie întunecată, și merge să vadă lumina cea strălucitoare și slava cea fericită a vieții cei deapaurarea”⁹.

Așadar, nașterea cea de a treia devine cea mai importantă și cea mai de dorit, întrucât, prin aceasta, Mitropolitul Antim vede eliberarea omului de cele pământești și trecătoare și intrarea în viața cea veșnică și fericită, care este socotită de el mântuitoare. Nimic nu este mai de dorit, afirmă Mitropolitul Antim, decât această a treia naștere.

Întotdeauna Mitropolitul Antim se străduiește să argumenteze scripturistic cele afirmate, ceea ce dă omiliilor sale o valoare științifică din punct de vedere teologic, dar și din punct de vedere literar, discursul său fiind unul convingător și pe înțelesul tuturor auditorilor săi. Astfel, cele afirmate mai sus sunt în concordanță cu rugăciunile psalmistului David, care zice: „Scoate din temniță sufletul meu, ca să laude numele Tău, Doamne” [Ps. 141, 7], dar și cu reflecțiile teologice ale Sfântului Apostol Pavel, care afirmă: „Sunt strâns din două părți: doresc să mă despart de trup și să fiu împreună cu Hristos, și aceasta e cu mult mai bine” [Fil. 1, 23]. În lumina acestor mărturii, Mitropolitul Țării Românești, Antim Ivireanul, concluzionează cu certitudine:

„Această naștere este a treia cu mult mai bună și mai de folos decât celelalte, pentru căci nașterea cea trupească se numește naștere întunecată, iar nașterea cea duhovnicească a Sfântului Botez să numește luminată, și pentru aceasta Sfântul Botez să zice luminare, și cei botezați să zică luminați. Iar a treia naștere a morții, carele este mântuitoare, este fără de greșală și fără de primejdie la omul cel credincios și drept, căci nu poate să mai păcătuiască după moarte”¹⁰.

Nădejdea în Înviere este ceea ce dă substanță și greutate teologiei Mitropolitului Antim, căci moartea nu înseamnă nimicire, ci adormire, până la obșteasca Înviere. Cu această viziune optimistă, cel adormit este însoțit la groapă sau „beserică” de către preoți, de către rude, de către prieteni și de către creștini credincioși, care participă la ritualul funebru prin aprinderea de „făclii”, prin „tămâieri” și prin „alte slavoslovii și podoabe luminate”¹¹. Se poate observa aceeași rânduială a slujbei de înmormântare păstrată până astăzi în cărțile noastre de ritual (Molitifelnic sau Aghiasmatar). Singura datorie a celor vii este să-l ierte pe cel adormit, aceasta fiind „rânduiala cea creștinească”, căci „de vreme ce au viețuit ca un om și au petrecut cu noi într-această lume, poate că va fi amărât, sau va fi scârbit pe cineva, sau cu

⁹ ANTIM IVIREANUL, *Cuvânt de învățătură la pogrebania omului prestăvit*, pp. 214-215.

¹⁰ ANTIM IVIREANUL, *Cuvânt de învățătură la pogrebania omului prestăvit*, p. 215.

¹¹ ANTIM IVIREANUL, *Cuvânt de învățătură la pogrebania omului prestăvit*, p. 215.

cuvântul, sau cu fapta, și pentru aceasta să-i zicem cu toții: Dumnezeu să-l ierte”¹², formulă întâlnită în toate omiliile sale cu caracter funebru.

În *Cuvânt de învățătură iară la prestăvirea omului*, Mitropolitul Antim expune mult mai profund învățătura Bisericii despre moarte, arătând că este o consecință a neascultării lui Adam față de porunca lui Dumnezeu. Astfel, Dumnezeu îi spune lui Adam: «pământ ești și în pământ te vei întoarce» [Fac. 3, 19], dar această hotărâre nu trebuie înțeleasă ca o pedeapsă, ci ca o binefacere a lui Dumnezeu față de om, pentru ca nu cumva răutatea să rămână fără de moarte. Aceasta este pricina pentru care toți oamenii trebuie să treacă prin moarte:

„Priceputa-ți pricina, cum că după ce au mâncat din lemnul cunoștinții și au căzut în păcatul neascultării, l-au oprit Dumnezeu să nu care cumva să mănânce și din lemnul vieții și va trăi în veci [Fac. 3, 22], și să se facă răutatea nemoartă, și va semăna omul cu păcatul fără de moarte; și apoi ce altă nevoie mai rea și mai cumplită ar fi putut fi și la ticălosul om decât aceasta? Drept aceea dar mare folos și mare dar și milostivnică vindecare s-au dat omului de la Dumnezeu, ca să moară și să se strice acest trup al păcatului, și să învieze la învierea cea de obște alt trup duhovnicesc [I Cor. 15, 44], fără de stricăciune, și fără de moarte; că mare dobândă să face omului moartea”¹³.

Textul din Epistola I către Corinteni cap. 15, v. 44 este folosit de autor pentru a scoate în evidență realitatea învierii cea de obște. Astfel, prin moartea biologică trupul păcatului moare și se descompune pentru a face loc la înviere trupului duhovnicesc, care nu va mai fi supus stricăciunii și va fi fără de moarte. În felul acesta moartea nu mai este pricină de întristare, căci ea devine pentru cel credincios mântuitoare și izbăvitoare.

Nu la fel se întâmplă cu cei necredincioși și păcătoși. Pentru Mitropolitul Antim nimic nu este mai înfricoșător și mai de plâns decât moartea cea spirituală. Dacă pentru un credincios moartea este adormire până la obșteasca înviere, pentru cei necredincioși și păgâni moartea este cu adevărat moarte. Astfel, spune Mitropolitul Antim, „vrednice de plâns sunt limbile, limbile cele păgâne, că n-au credință, jidovii că n-au botez, ereticii că sunt despărțiți de brațele Bisericii; pentru că aceștia adevărat mor, aceștia iau vecinica moarte, precum zice fericitul Pavel la al 6 capitol către Romani: «că cel care a murit, a murit păcatului o dată pentru totdeauna» [Rom. 6, 10]”,

¹² ANTIM ÎVIREANUL, *Cuvânt de învățătură la pogrebania omului prestăvit*, p. 215. Observăm că Mitropolitul Antim inserează în omilia sa părți importante din *Molitfelnic*, mai precis bucăți de text din *Rugăciunile de dezlegare* de la slujba Însmormântării, ceea ce dovedește că tradiția liturgică de atunci s-a păstrat nealterată până în zilele noastre. A se vedea *MOLITFELNIC*, Tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod și cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2002, pp. 233-236.

¹³ ANTIM ÎVIREANUL, *Cuvânt de învățătură iară la prestăvirea omului*, pp. 216-217.

însă cel credincios, care s-a născut în baia Sfântului Botez, care s-a îmbunătățit prin faptele cele bune și plăcute lui Dumnezeu, „unul ca acesta adevărat n-au murit, ci doarme”¹⁴.

Cel credincios nu moare și existența sa nu încetează după moarte, căci a zis Domnul în Evanghelie: „Și oricine trăiește și crede în Mine nu va muri în veac” [In. 11, 26], deci sfârșitul lui „nu este moarte, ci adormire”, afirmă Mitropolitul Antim, citând în continuare un fragment dintr-o rugăciune de la Slujba Rusaliilor:

„Că nu este, Doamne, moarte, robilor Tăi, când ieșim noi din trup, și venim la Tine, Dumnezeu nostru; ci schimbarea dintr-acelea mai cu grijă la cele mai vesele, și la odihnă, și la bucurie”¹⁵.

Chiar dacă moartea este o certitudine, ea nu trebuie să-l înspăimânte pe cel credincios. Trecerea dintr-un plan de existență efemer, supus durerilor și nenorocirilor, într-un alt plan de existență, mântuitor, îi oferă posibilitatea celui credincios să experimenteze mântuirea, liniștea, odihna, comuniunea cu Dumnezeu și cu sfinții Săi îngeri. Într-o astfel de dimensiune, patimile și suferințele încetează, robia a ajuns la sfârșit și moartea nu mai stăpânește pe nimeni. Iată cum descrie Mitropolitul Antim Ivireanul aceste realități duhovnicești, făgăduite celor credincioși:

„Și de vreme ce aici după adormirea cea firească să întoarcă iară omul la ostenele, la scârbe, la supărări, la patimi; acolo, după adormirea cea de pe urmă, care o numim noi a morții, trece din scârbe, la bucurie; din stricăciune, întru nestricăciune; din orașul lăcrărilor, la locul veseliei; din tulburarea vieții, la adăpostirea cea lină a mântuirii; din patimile Egiptului, în pământul cel fericit al făgăduinții; din robia lumii, la mântuirea ceriului; din petrecanie omenească, în ceata fericitorilor îngeri; [...] ce altă adormire [este] mai dorită decât adormirea morții”¹⁶.

În concordanță cu învățătura Bisericii Apostolice și a Sfinților Părinți, Mitropolitul Antim Ivireanul reușește să expună învățătura despre cei adormiți în cuvinte alese și pe înțelesul tuturor credincioșilor săi. Omiliile sale reflectă profunzimea și acuratețea credinței sale, nădejdea în înviere, în judecata de apoi și în milostivirea lui Dumnezeu, Care va răsplăti fiecăruia

¹⁴ ANTIM IVIREANUL, *Cuvânt de învățătură asupra omului mort*, pp. 219-220.

¹⁵ ANTIM IVIREANUL, *Cuvânt de învățătură asupra omului mort*, p. 220. Mitropolitul Antim citează din *Rugăciunea a șasea* care se citește în cadrul Vecerniei din ziua Pogorării Duhului Sfânt sau a Rusaliilor. Textul este identic cu cel prezent în edițiile actuale ale cărților de ritual ortodoxe, cu mici diferențe de conținut și topică: «Că nu este, Doamne, moarte, pentru robii Tăi, când ieșim din trup și venim la Tine, Dumnezeule, ci mutare de la cele mai pline de întristare la cele mai bune și mai vesele, și odihnă și bucurie», în *PENTICOSTAR*, Tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod și cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Ediția a VII-a, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1988, pp. 334-335.

¹⁶ ANTIM IVIREANUL, *Cuvânt de învățătură asupra omului mort*, pp. 220-221.

după faptele lui. El îndeamnă la trăirea unei intense vieți duhovnicești, la îmbogățirea în faptele cele bune și plăcute lui Dumnezeu, căci acestea sunt singurele dătătoare de viață și mântuitoare.

Și pentru că toți suntem muritori și trecători pe acest pământ, datori suntem a ne ruga unii pentru alții, atât pentru cei vii, cât și pentru cei adormiți, dar, în special, pentru cei adormiți. În omilia intitulată *Învățătură când se face parastas*, Mitropolitul Antim Ivireanul insistă asupra acestor rugăciuni pe care Biserica le face pentru cei adormiți, arătând că lacrimile și întristările nu aduc nici un folos celor adormiți și nici nu-i ridică dintre cei morți, însă le sunt de mare folos milosteniile, precum și rugăciunile care se fac la sfintele altare pentru pomenirea lor de către sfinții slujitori, aducând în acest sens ca argument reflecțiile teologice ale Sfântului Dionisie Areopagitul, expuse în lucrarea *Despre ierarhia bisericească*:

„Căci lacrimile și întristăciunile nu dau nici un folos morților, nici nu pot să-i întoarcă din viața cea vecinică, nici să-i scoată din gropi. Și pentru aceea au pus lege dumnezeieștii apostoli, să nu plângeți pre morți, ci să-i pomenim la înfricoșatele taine, și să facem milostenie și alte faceri de bine pentru ei; căci este plăcut înaintea lui Dumnezeu, și li se face mare folos și aduc multă dobândă și mântuință sufletelor. Precum adeverează și Sfântul Dionisie Ariopaghitul la cuvântul ce face asupra morții; «rugăciunile, zice, ce se fac la sfintele jertvelnice, sunt de folos nu numai celor vii, ci mai vârtos celor morți»¹⁷. „Și pentru aceea și Sfânta Biserică să roagă neîncetat bunătății lui Dumnezeu, să lase toate greșalele celui mort pentru neputința omenească și să-l odihnească în locul celor vii, în sânul lui Avraam, și al lui Isaac, și al lui Iacov, de unde lipsește toată durerea, grija și suspinarea și să nu uite puterea lui Dumnezeu, să lase toate greșalele celui mort pentru neputința omenească, și să-l odihnească în locul celor vii în sânul lui Iacov, de unde lipsește toată durerea, grija și suspinarea și să nu uite puterea lui Dumnezeu, pentru multa și nespusa Lui bunătate, spurcăciunilor ce s-au făcut de cel mort pentru neputința omenească; de vreme ce nu este nimenea curat de spurcăciuni, după cum este zis”¹⁸.

Concluzii

Ca o concluzie la cele expuse până acum, Mitropolitul Țării Românești, Antim Ivireanul, s-a dovedit a fi un ierarh iscusit, a cărui cultură teologică

¹⁷ DIONISIE AREOPAGITUL, *Despre ierarhia bisericească*, VII, 3, §6, în vol. *Opere complete și Scoliile Sfântului Maxim Mărturisitorul*, Ediție îngrijită de Constanța Costea, Traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, București, Editura Paideia, 1996, p. 99.

¹⁸ ANTIM IVIREANUL, *Învățătură când se face parastas*, p. 224.

și trăire duhovnicească o depășește cu mult pe cea a înaintașilor săi¹⁹. Om de cultură și desăvârșit orator, a slujit cu credință și cu devotament Neamul nostru românesc, precum și Biserica noastră strămoșească, lăsând în urma sa o moștenire sfântă și neprețuită. Reflecțiile sale cu privire la moarte și la Înviere fac parte din această zestre spirituală pe care a lăsat-o înaintașilor săi.

Considerăm că nădejdea în Înviere și în viața cea veșnică l-au întărit duhovnicește în fața morții sale martirice, petrecute în noaptea de 22 septembrie 1716²⁰. Probabil că tot atunci, în clipa morții, i-a iertat din toată inima și pe cei care l-au caterisit și l-au nedreptățit, și care, ulterior, l-au condamnat, în definitiv, la o moarte nemeritată, neștiind că-l ajută să devină martir al Neamului Românesc.

Este cunoscut faptul că, cu știrea domnitorului Nicolae Mavrocordat, soldații turci, care l-au însoțit în surghiun, l-au executat și i-au aruncat trupul într-un afluent al Mariței, anume Tungia, care trece prin Adrianopol²¹. Astfel avea să treacă la „*viața cea mântuitoare*” unul dintre cei mai vrednici Mitropoliți pe care i-a avut Țara Românească.

Pentru întreaga sa osteneală și jertfelnicie, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința din 20 iunie 1992²², a hotărât ca Mitropolitul Țării Românești, Antim Ivireanul, să fie trecut în rândul sfinților, fiind prăznuit în fiecare an la data de 27 septembrie.

¹⁹ DOREL MAN, *Pastorație și Duhovnicie I*, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2009, p. 227.

²⁰ ION IONESCU, „Pătimirea Mitropolitului Antim Ivireanul...”, p. 661.

²¹ MIRCEA PĂCURARIU, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Manual pentru Seminariile Teologice Liceale, Ediția a V-a, București, Editura Sophia, 2000, p. 224.

²² ALEXANDRU MORARU, *Dicționarul ierarhilor români și străini slujitori ai credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române...*, p. 31.